

FUND OG FORSKNING

BIND 61

2022

DET KGL. BIBLIOTEK

FUND OG FORSKNING

Bind 61

2022

FUND OG FORSKNING

I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS

SAMLINGER

Bind 61

2022

With summaries

KØBENHAVN 2022

UDGIVET AF DET KGL. BIBLIOTEK

Om billedet på smudsomslaget, se side 22.

Det kronede monogram på kartonomslaget er tegnet af Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik 3.s bibliotek.

Om titelvignetten, se side 109.

© Forfatterne og Det Kgl. Bibliotek

Redaktion:

Claus Røllum-Larsen

Artikler i *Fund og Forskning* gennemgår 'double blinded peer-review' for at kunne antages. Undtaget fra denne norm er dog i dette nummer artiklerne under 'Fund'.

Grafisk tilrettelæggelse: Narayana Press

ISSN 0069-9896

KAMANTE OG LULU I AMERIKA

Et bidrag til udgivelseshistorien af Karen Blixens *Out of Africa*

AF
SONNY ANKJÆR SAHL

Karen Blixen er enestående i dansk litteratur og i dansk historie. Hendes voksne liv er på sin vis delt i to, et som farmer og kolonisateur i Afrika og et i Danmark som en mageløs forfatterinde, og det lykkedes hende at skabe sit livs storslåede anden del oven på de voldsomme tragedier i sit livs første del – tabet af farmen, af tilværelsen i Afrika og ikke mindst af Denys Finch Hatton, hendes ven, åndsfrænde og elskede. På samme måde som hos H.C. Andersen er liv og forfatterskab lige dele fascinerende og lige dele eventyrlige.

Karen Blixens to store livsfaser er tættest knyttet til hinanden. *Den afrikanske Farm*, som overfladisk set er et erindringsværk om hendes tid i Afrika, og som blev til hendes mest berømte bog og hovedværk, hvor store personligheder, landskabet, naturen og livets sine qua non, tragedien, træder frem i noget af det fineste prosa på dansk.

Bogens første afsnit hedder "Kamante og Lulu", og på bedste humanistiske vis lader hun et enkelt individ, Kamante, træde frem af mængden af afrikanere, som andre kolonisatorer ofte blot betragtede som en ressource, som arbejdskraft eller som i vejen for fremskridt og profit. Men den unge dreng, der bliver farmens geniale kok, er også et symbol på Afrikas kultur, som Karen Blixen kunne se var enestående og ikke tilbagestående. Lulu var et antilopekid, som farmen en stund adopterede, og som vendte tilbage til naturen. Hun var skøn, graciøs og egenrådige – og også både individ og symbol på Afrikas natur og skønhed, som farmen og dens beboere levede i pagt med. Eller det gjorde de i hvert fald set med den hjemvendte forfatterindes øjne, hvor hun i tiden i Afrika ikke holdt sig tilbage fra jagt og opdyrkning og forandring af den naturlige frodighed og mangfoldighed i et forsøg på egen vinding.

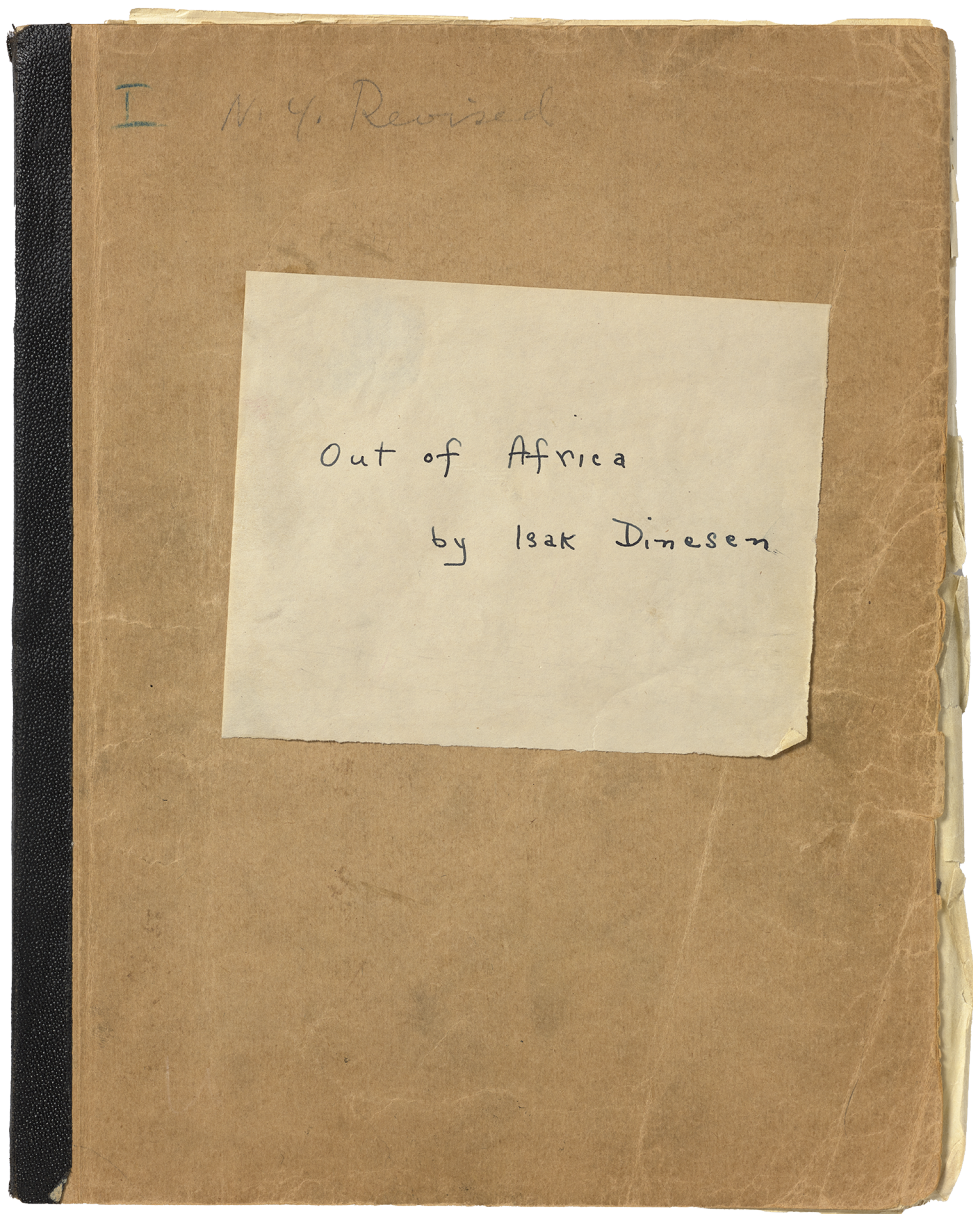

Foto: Det Kgl. Bibliotek.

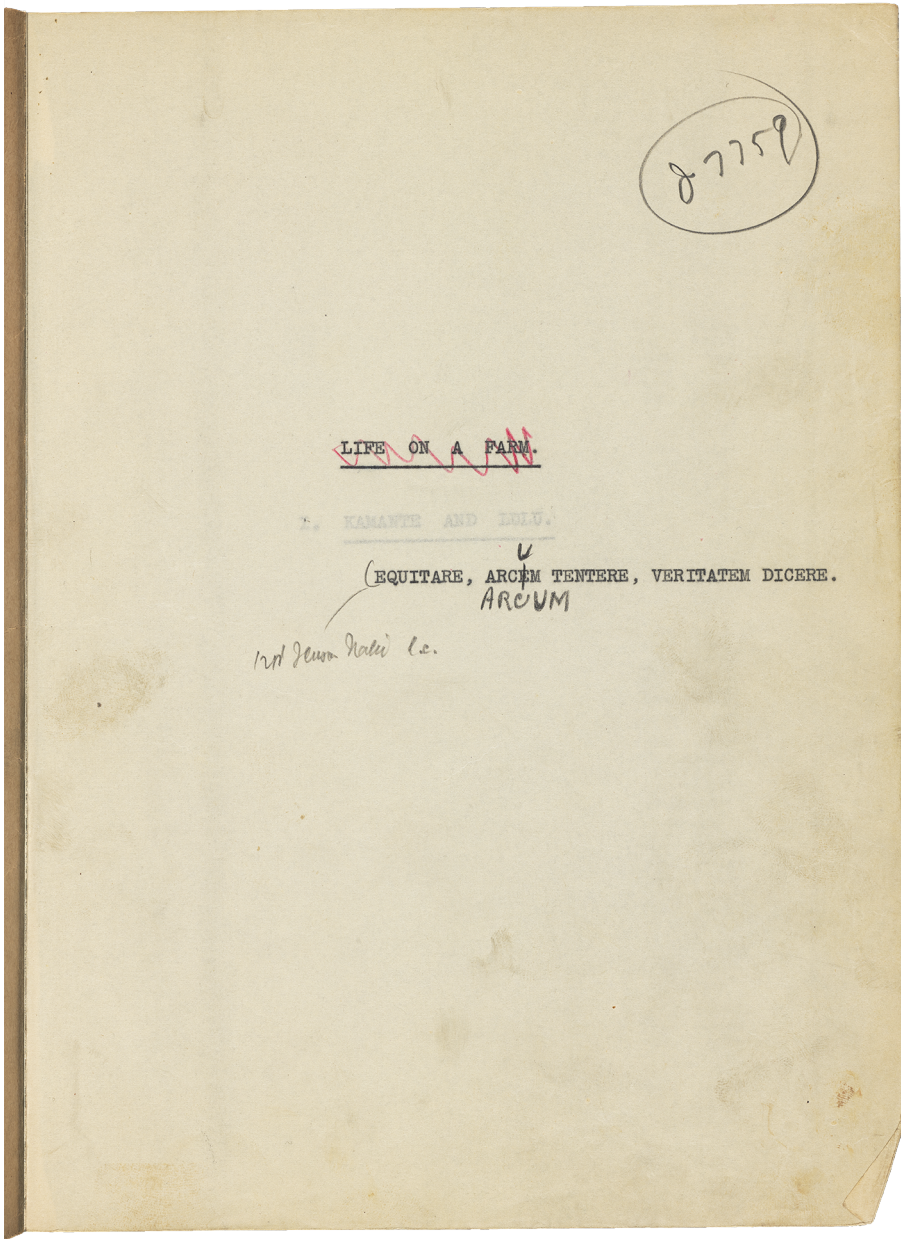

Foto: Det Kgl. Bibliotek.

did not do what she wanted, she ^{would give} gave his thin legs a hard butt with her young head, and she was so pretty that you could not help, when you ^{looked at} looked upon the two together, ^{but in} to see them ~~as~~ a new paradoxical illustration to the tale of the beauty and the beast. On the strength of this great beauty and gracefulness Lulu obtained for herself a commanding position in the house, and was treated with respect by all.

In Africa I ~~did~~ ^{had} never ~~before~~ any other breed of dog ^{except} ~~with~~ me ~~than~~ the Scotch deerhound.

I always in Africa had the breed of the Scotch deerhound with me. There is no more noble or gracious kind of dog. They must have lived for many centuries with men to understand and fall in with ^{human} our life and its conditions the way they do. You will also find them in old paintings and tapestries, and they have in themselves a tendency to change, by their looks and manners, their surroundings into tapestry, they ^{carry} bring with them a feudal atmosphere. The first of my tribe of Deerhounds, who was named Dusk, had been given to me as a wedding-present and had come out with me when I began my life in Africa, on "The Mayflower" so to ^{speak} say. He was a gallant generous character. He accompanied me when, during the first months of the war I did transport for the Government with ox-waggon^s in the Masai Reserve. ~~But~~ a couple of years later he was killed by ~~the~~ Zebra. ^{But} By the time ~~that~~ Lulu came to live in my house I had two of his sons there.

The Scotch Deerhound went well with African scenery and the African Native. It may be ^{the result of} due to the altitude, the highland melody in all three, for he did not look as harmonious at

Udgivelsen af Out of Africa

Karen Blixen skrev oprindeligt *Den afrikanske Farm* på engelsk, hvor den kom til at hedde *Out of Africa*, og hun oversatte også selv bogen, på samme måde, som hun havde gjort det med sit forrige værk, *Seven Gothic Tales*, der først udkom i Amerika i 1934 og året efter på dansk som *Syv fantastiske Fortællinger*.

Karen Blixen færdiggjorde manuskriptet til sit store værk henover vinteren 1936-1937 i Skagen, hvor hun boede og arbejdede først på Brøndums Hotel og siden på Skagens Hotel.¹ Over fem måneder blev bogen om Afrika til i det nordligste Danmark.

Bogen blev først udgivet i England på forlaget Putnam i 1937 med hjælp og stor interesse fra hendes engelske forlægger Constant Huntington. Den amerikanske udgave udkom først nogle måneder senere, inde i året 1938, og det var på trods af, at Karen Blixen ønskede, at bogen skulle udkomme i USA først og derefter i England, Sverige og Danmark. Amerika var jo det store marked, og hun var allerede kendt derovre for *Seven Gothic Tales*, som hun udgav under pseudonymet Isak Dinesen, og som hun havde fået en stor læserskare med. Men der var udfordringer med udgivelsen i Amerika, bl.a. med Karen Blixens sagførere i Danmark, som ikke i tilpas god tid fik sendt en kopi af manuskriptet til forlagsredaktøren Robert K. Haas på forlaget Random House.²

Men redigeringen af værket og særligt Karen Blixens engelske sprog viste sig også som en udfordring. Constant Huntington skriver i et brev til hende 13. september 1937:

“Now it is suggested that in America the revision should be left to an intelligent young man who will be checked by Mr. Haas, who proposes to compare the English version with his, and, in the case of difference, to adopt the phrasing that seems most natural to United States readers. No doubt Mr. Haas has the best intentions in the world, and I appreciate the fact that he asks you if this is the course that you want him to follow. But I

¹ Lasse Horne Kjældgaard: “Efterskrift”, *Den afrikanske Farm*, Gyldendal og DSL 2007, s. 421.

² Karen Blixen til forfatterinden Dorothy Canfield Fisher, 24 August 1937, s. 247 i *Karen Blixen i Danmark. Brev 1931-1962*.

do not see how you can do anything but tell him that it is not the course you want him to follow.”³

Huntington havde selv oplevet Karen Blixens bestemte uvilje mod ændringer og redigering af hendes værk. Han skriver i brevet:

“You have read the Riot Act to me about breaking up the “Immigrant’s Notebook” into sections of convenient length the way the English translators have treated the whole of the Bible”.⁴

The Riot Act beskrives i Merriam-Webster-ordbogen som “a vigorous reprimand or warning”, så baronessen har talt med store bogstaver. Huntington anbefaler, at Blixen gør det samme over for sin amerikanske forlægger, også selvom det amerikanske marked er vigtigt, og det kan være fristende at tækkes det:

“You have the legal right to insist upon the use of the English version in America, and I advise you to insist upon it.”⁵

Karen Blixen reagerer med det samme og skriver allerede den 15. september til Robert Haas i Amerika:

“As to the editing of the book you explain to me the course you are taking, and write that in the absence of any instructions to the contrary from me you will assume that it is the course which I will want you to follow.

I therefore hasten to write to make it quite clear to you that this is not the course which I want you to follow.

Mr Huntington and myself have been giving a great deal of time and thought to the revision of the book, and all through the last three months we have been in nearly daily correspondance about it. Mr Huntington has consulted me about even the smallest points in the revision, and he is good enough to tell me

³ Ibid.: Constant Huntington til Karen Blixen, September 13th 1937, s. 249.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

that my advice or my explanations have saved him from doing serious injury to the book.

I feel certain that a revision of the book done now, even by a very intelligent young man of your staff, can not have the advantages of the revision done by Mr Huntington in collaboration with the author of the book.

...

But on the whole I want to inform you that the English version must be used in the United States, and no alteration must be made in the book without my knowledge and consent. I feel certain that the less you can make of such alterations the better it will be.”⁶

Karen Blixen vil ikke tillade ændringer i den amerikanske udgave, heller ikke selvom de skulle være udført af en intelligent ung mand.

Det amerikanske manuskript til “Kamante and Lulu”

I 2020 fik Det Kgl. Bibliotek overdraget manuskriptet til den amerikanske udgave af første afsnit af *Out of Africa*, “Kamante and Lulu”, hvor det fremgår, at Random House i New York *havde* gennemarbejdet og tilrettet manuskriptet efter det amerikanske publikums smag, vel i forventning om, at Karen Blixen ville godkende det. Den tidligere ejer af manuskriptet kunne også oplyse, at den intelligente unge mand, der altså nyttesløst havde slidt sig igennem de mange sider, hed Maitland Armstrong Edey.

Maitland Edey blev født i New York 1910 og døde i 1992. Han gik på Princeton University, hvor han tog sin afsluttende eksamen som Bachelor of Arts i 1932 og blev derefter knyttet til flere forskellige forlag, bl.a. også Random House. Han deltog i Anden Verdenskrig som efterretningsofficer for luftvåbenet, og da han vendte tilbage, fik han arbejde på *Life Magazine* som forfatter og redaktør. Senere kom han på forlaget Time-Life Books, først som redaktør og siden som chefredaktør. Det store forlag blev grundlagt i 1961 og udgav og solgte adskillige

⁶ Ibid.: Karen Blixen til Robert K. Haas, 15 September 1937, s. 250.

tusinde bøger efter bogklubmodellen og baseret på længere, tematiske bogserier om historie og videnskab som f.eks. *The American Wilderness*, *The Emergence of Man*, *The Civil War: A Narrative* og mange andre.

Maitland Edey var selv forfatter, og særligt historie og naturen optog ham. Han skrev bøger om fugle og om Afrikas store katte, og hans mest populære værk *Lucy: The Beginnings of Humankind*, som han skrev sammen med Donald C. Johanson, er om et mere end 3 millioner år gammelt urmenneske fundet i Etiopien i 1970'erne. Afrika var altså stadig en del af hans horisont flere år efter mødet med Karen Blixens bog.

Det arbejde, som Maitland Edey udførte i kapitlet "Kamante og Lulu", har Karen Blixen givetvis aldrig set, og hendes afvisning har nok også gjort, at de fire andre kapitler i *Out of Africa* ikke blev gennemgået.

Manuskriptet befinder sig nu i et af Det Kgl. Biblioteks magasiner under opstillingssignaturen Acc. 2020/122 og med katalogtitlen *Karen Blixen: Trykmanuskript til første kapitel af den amerikanske udgave af "Out of Africa"*.⁷ Det har omslag af brunt karduspapir med ryg af sort tape og bærer påskriften "I, N.Y. Revised". Romertal I må givetvis tolkes som første del af værket og N.Y. som New York. Omslaget har også et titelfelt af påklæbet papir med påskriften "Out of Africa / by Isak Dinesen".

Det "amerikanske" manuskript består af 86 paginerede maskinskrevne blade med tekst på recto. På s. 15 verso og s. 47 verso er indklæbet tilføjelser med maskinskrift på mindre, udskårne papirer. Manuskriptet har rettelser, tilføjelser, forslag til ændringer mv. udført med blyant og af det amerikanske forlags redaktør Maitland Armstrong Edey.

Det "amerikanske" manuskript til "Kamante og Lulu" er stort set identisk med manuskriptet til samme del af *Out of Africa*, som oprindeligt har været i Karen Blixens hjem på Rungstedlund, og som nu også befinder sig på Det Kgl. Bibliotek i *Karen Blixen Arkivet* æske 118. Begge manuskripter har samme layout og typografi, og begge manuskripter har omslag af samme papirtype og med ensartet sorte limryg. De er sandsynligvis begge fremstillet samtidigt, måske ved brug af karbonpapir.

Manuskriptet i *Karen Blixen Arkivet* (det "danske" manuskript) har påskriften "I, Original med Rettelser" og med Karen Blixens hånd "Kamante (og) Lulu / egen Oversættelse". Derudover har manuskriptet

⁷ Da katalogposten indeholder flere arkivalier end manuskriptet, er dens fulde titel: Acc. 2020/122, *Trykmanuskript til første kapitel af den amerikanske udgave af "Out of Africa". Originalt maskinskrevet brev fra Karen Blixen til Det amerikanske Gesandtskab, dat. 31.10.1941, samt et tryk af en omslagsillustration til "Winter's Tales" (1942).*

adskillige tilføjelser med blyant med Karen Blixens håndskrift. Det "danske" manuskript har den indklæbede tilføjelse på s. 15v., men ikke tilføjelsen på s. 47v.

Det "amerikanske" manuskript viser også, at det ikke var helt enkelt at finde en egnet titel til bogen.⁸ På første blad er titlen *Life on a Farm*, men det er også overstreget med rød blyant.

En nærmere gennemgang af Edeys rettelser vil kunne afsløre, hvad han har anbefalet, men det er ikke gennemgribende sproglige ændringer, som Karen Blixen måske kunne have frygtet. På første side skriver Karen Blixen "In the day-time you felt that you had got high up, near to the sun, but the early mornings and evenings were limpid and restful, and the nights were cold."⁹ Edey har rettet "day-time" til et ord uden deling, daytime, "had got high up" til "were very high", fjernet "to" i "near to the sun" og fjernet "but". Karen Blixens ordde-linger med bindestreg er i det hele taget ofte revideret. Derudover er engelske stavemåder rettet til deres amerikanske variant (colours til colors, unequalled til unequaled, favourite til favorite).

Karen Blixen har også en forkærlighed for, at nogle navneord er med stort (Poker-players, Natives¹⁰), og det har Edey også rettet. Ændringer med indholdsmæssige konsekvenser er der ikke mange af, men f.eks. er den kursiverede del af følgende sætning tilføjet af Edey, og det ændrer jo betydningen for teksten: "*In normal years the long rains began in the last week of March and went into the middle of June.*"¹¹

Mere alvorligt er, at sætningsstrukturer til tider er ændrede, f.eks. i sætningen "The hills from the farm changed their character many times in the course of the day" til "From the farm the hills changed their character many times in the course of the day".¹² Læseren fornemmer godt, at Karen Blixens sproglige rytme forsvinder ved en sådan rettelse. Når sætningen siges højt eller læses poetisk, er der tydelige tryksvage og trykstærke led og flere daktyler – trykket er her på "hills" og "farm". Edeys sætning har slet ikke denne mundtlighed og rytme. I et andet eksempel på manuskriptets s. 72 lyder rettelsen: "In Africa I never had

⁸ For en nærmere redegørelse over vejen til bogens titel, se Lasse Horne Kjældgaards "Efterskrift" s. 428ff.

⁹ Acc. 2020/122, s. 1.

¹⁰ Ibid. s. 18.

¹¹ Ibid. s. 44.

¹² Ibid. s. 3.

any other breed of dog with me except the Scotch deerhound.”¹³ Karen Blixens originale sætning er: “I always in Africa had the breed of the Scotch deerhound with me.”¹⁴ Trykket falder på første stavelse af always og Africa og på breed og Scotch, rytmen er tydelig og daktyler optræder; oldtidens digtere lå Karen Blixen nær.

Det “amerikanske” manuskript til *Out of Africa* med Maitland Edeys rettelser viser, hvor sproglig bevidst Karen Blixen var, at det var godt for værket, at hun insisterede på sin version, og også at hun i sandhed var en stor fortællerske. Kamante og Lulu har for altid en plads i litteraturhistorien.

Litteraturfortegnelse

Blixen, Karen: *Den afrikanske Farm*, Gyldendal, København 1937.

Dinesen, Isak [Blixen, Karen]: *Out of Africa*, Random House, New York 1938.

Blixen, Karen – Lasson, Frans og Tom Engelbrecht (red.): *Karen Blixen i Danmark. Brev 1931-1962*, Gyldendal, København 1996.

Kjældgaard, Lasse Horne: “Efterskrift”, *Den afrikanske Farm*, Gyldendal og DSL, København 2007.

“Maitland A. Edey”, nekrolog, *New York Times*, 13. Maj 1992.

<https://www.nytimes.com/1992/05/13/nyregion/maitland-a-edey-former-editor-of-time-life-books-dies-at-82.html>

Karen Blixen Arkivet, Håndskriftsamlingen, Det Kgl. Bibliotek.

Acc. 2020/122, *Trykmanuskript til første kapitel af den amerikanske udgave af “Out of Africa”. Originalt maskinskrevet brev fra Karen Blixen til Det amerikanske Gesandtskab, dat. 31.10.1941, samt et tryk af en omslagsillustration til “Winter’s Tales” (1942)*, Håndskriftsamlingen, Det Kgl. Bibliotek.

¹³ Ibid. s. 72.

¹⁴ Ibid.